

Rafał Leśkiewicz

Uroczystości poświęcone adwokatowi Stanisławowi Hejmowskiemu, Poznań, 27 czerwca 2006 r.

Palestra 51/7-8(583-584), 266-270

2006

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Kardynała Stefana Wyszyńskiego za pracę pt. „Granice swobody kształtowania treści i celu umów obligacyjnych (art. 353¹)”⁶. Obydwaj nagrodzeni są pracownikami Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego. Wyróżnienia przyznano natomiast trzem osobom: dr Magdalenie Budyn-Kulik z UMCS za pracę pt. „Zabójstwo sprawcy znęcania się przez pokrzywdzoną kobietę. Studium prawnokarne i kryminologiczne” (autorki tekstu w tym numerze „Palestry”)⁷, dr Katarzynie Kubuj z Instytutu Nauk Prawnych PAN za pracę pt. „Konstytucyjne problemy implementacji prawa wspólnotowego we Francji” oraz dr Iwonie Szpringer z UMCS za pracę pt. „Pierwszeństwo zastawów w prawie rzymskim”⁸.

Po wręczeniu nagród głos zabrał przedstawiciel nagrodzonych ks. prof. dr hab. Franciszek Longchamps de Bérier, który podziękował organizatorom konkursu i sponsorom nagrody.

Adam Redzik

⁶ Zob. R. Trzaskowski, *Granice swobody kształtowania treści i celu umów obligacyjnych (art. 353¹)*, Kraków: Zakamycze 2005, s. 582.

⁷ Zob. M. Budyn-Kulik, *Zabójstwo tyrana domowego. Studium prawne i wiktymologiczne*, Lublin: Verba 2006, s. 420.

⁸ Zob. I. Szpringer, *Pierwszeństwo zastawów w prawie rzymskim*, Lublin: Wyd. UMCS 2006, s. 184.

UROCZYSTOŚCI POŚWIĘCONE ADWOKATOWI STANISŁAWOWI HEJMOWSKIEMU, POZNAŃ 27 CZERWCA 2006 R.

Adwokat Stanisław Hejmowski był jednym z najwybitniejszych obrońców w historii polskiej adwokatury. Okazją do upamiętnienia tej postaci były obchody 50. rocznicy Powstania Poznańskiego z 1956 r. Adwokat Hejmowski zapisał piękną kartę w historii adwokatury, stając na czele zespołu obrońców poznańskich robotników.

Chcąc uhonorować tę wybitną postać, 27 czerwca br., w przeddzień głównych uroczystości rocznicowych, nadano imię Stanisława Hejmowskiego jednej z ulic w centrum Poznania. Uroczystemu nadaniu imienia ulicy, w którym wzięli udział wicemarszałek województwa wielkopolskiego Przemysław Smulski, prezydent miasta Poznania Ryszard Grobelny, wielkopolscy senatorowie i posłowie oraz przedstawiciele poznańskiej palestry, towarzyszyło odsłonięcie pamiątkowej tablicy, na której znalazły się nazwiska wszystkich adwokatów występujących w słynnych procesach poznańskich. Na tablicy napisano „*obrońcy oskarżonych umiejętnie wykazali przed sądem to wszystko, co demonstranci chcieli powiedzieć światu. A mianowicie, że walczyli oni o Boga, wolność, prawo i chleb, czego byli przez rządzących pozbawiani*”. Przytoczono również słowa samego Hejmowskiego, który przed sądem powiedział „*jestem winien tę obronę robotnikom Poznania i narodowi polskiemu*”.

Wybór ulicy nie jest przypadkowy. Staną przy niej niebawem nowe budynki prokuratur oraz Sądu Apelacyjnego. Ponadto widok z ulicy Hejmowskiego kieruje się w stronę obecnego Aresztu Śledczego przy ul. Młyńskiej, dawniej otoczonego złą sławą więzienia, zdobytego przez poznańskich powstańców Czerwca '56, jak również dawnego Sądu Wojewódzkiego (obecnego Okręgowego), w którym toczyły się procesy poznańskie.

Nowa ulica im. St. Hejmowskiego
tuż przed odsłonięciem tablicy pamiątkowej
(zdjęcie z archiwum Hejmowskich
w Sztokholmie)

Tego samego dnia w poznańskiej siedzibie Instytutu Pamięci Narodowej otwarto stałą wystawę poświęconą mecenasowi Stanisławowi Hejmowskiemu. Została ona umiejscowiona w Czytelni Naukowej Oddziału noszącej od czerwca 2003 r. imię doktora Hejmowskiego (pisała o tym swego czasu „Palestra”). Wystawę uroczyście otworzył jej pomysłodawca i autor, dyrektor Oddziału IPN Ireneusz Adamski. Przemówienia okolicznościowe wygłosili m.in. wicemarszałek województwa wielkopolskiego, wnuk adwokata Adam Hejmowski, córka Teresa Hejmowska-Amberg, dr Maria Dmochowska – zastępca Prezesa IPN oraz prof. Witold Kulesza – zastępca prokuratora generalnego, dyrektor Głównej Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu IPN.

Zebrani goście wysłuchali także jednej z zachowanych mów obrończych S. Hejmowskiego – repliki na replikę prokuratora, wygłoszonej podczas pamiętnych procesów poznańskich.

Gośćmi honorowymi uczestniczącymi w opisywanych powyżej uroczystościach byli bliscy doktora Hejmowskiego, przybyli na tę okazję ze Szwecji.

Na wystawie znalazły się liczne materiały dokumentujące życie tego znanego poznańskiego adwokata. Były to m.in. pamiątki rodzinne ilustrujące dzieciństwo i młodość spędzone w Kurlandii i Petersburgu. Następne gabloty dokumentują kolejne szczeble edukacji: studia w Warszawie i doktorat w Poznaniu. Znaczna część wystawy została poświęcona życiu zawodowemu adwokata. Proces gauleitera „Kraju Warty” Artura Greisera, procesy członków podziemia niepodległościowego i wreszcie materiały dotyczące procesów powstańców z Czerwca 1956 r. – to wszystko zostało bogato udokumentowane na wystawie.

Wśród zaprezentowanej dokumentacji znalazły się także materiały obszernej sprawy operacyjnej o kryptonimie „Maestro” prowadzonej przez poznańską Służbę Bezpieczeństwa przeciwko Stanisławowi Hejmowskiemu. Za bezkompromisową postawę podczas procesów robotników organy bezpieczeństwa, inspirowane przez komunistyczne władze państwowe, postanowiły dać adwokatowi nauczkę, by boleśnie odczuł, co znaczy wystąpić przeciwko „władzy ludowej”.

Sprawa „Maestro” została formalnie założona 6 marca 1956 r., jednak w aktach znajduje się dokumentacja operacyjna UB z lat 40. i początku 50., co dowodzi, że „bezpieka” interesowała się Hejmwskim dużo wcześniej.

Początkowo sprawę prowadził Wydział II (kontrwywiad) KWMO w Poznaniu z uwagi na fakt utrzymywania przez adwokata kontaktów z cudzoziemcami, jednakże w lutym 1959 r. nastąpiło przekazanie materiałów do Wydziału III (zajmującego się m.in. opozycją polityczną). Oficer operacyjny Wydziału III poznańskiej SB prowadzący sprawę, ppor. Stanisław Kłys stwierdził, że obserwację należy prowadzić pod kątem antysocjalistycznej postawy adwokata i utrzymywania przez niego kontaktów z działaczami „wrogich” ugrupowań.

Misterny scenariusz działań operacyjnych zmierzał do ustalenia za pomocą agentury, jaką pozycję zajmował S. Hejmwski w adwokataturze, by potem móc go skompromitować w środowisku poznańskiej palestry. Plan działań zmierzał do systematycznego zadreżczenia adwokata kontrolami finansowymi i skompromitowania go w środowisku, jako łapownika i osobę czerpiącą ze swych praktyk adwokackich zbyt wygórowane honoraria. Pomocni w realizacji zamierzeń SB okazali się m.in. świeżo pozyskani tajni współpracownicy o pseudonimach „Sobkowski” i „Janusz”, którzy mieli bezpośrednie kontakty z obrońcą i udzielali „bezpiece” informacji o jego działalności.

W tym miejscu warto nadmienić, że w rozpracowaniu S. Hejmwskiego uczestniczyło kilku tajnych współpracowników UB/SB. Funkcjonariusze prowadzący sprawę sukcesywnie sprawdzali, kto z jego otoczenia może być wykorzystany jako agent.

W trakcie prowadzonych działań szeroko korzystano z innych metod inwigilacji, w tym np. perlustracji korespondencji (prowadzonej przez Wydział „W”) oraz podsłuchów: zarówno telefonicznego, jak i pokojowego. Planowano również przeprowadzić tzw. „tajną rewizję” w mieszkaniu adwokata.

W wyniku podjętych działań operacyjnych przygotowano dokumentację świadczącą, jakoby Stanisław Hejmwski pobierał za swoje usługi zbyt wygórowane honoraria i nie poddawał ich odpowiedniemu opodatkowaniu. Na tej podstawie Rada Adwokacka wszczęła przeciwko niemu postępowanie dyscyplinarne, a Minister Sprawiedliwości zawiesił go w prawie wykonywania zawodu. Jakby tego było mało, wymierzony mu został tzw. domiar podatkowy i grzywna, wszystko na sumę ok. 400 tys. złotych.

W odpowiedzi na sfingowane zarzuty S. Hejmwski odwołał się do Rzecznika Dyscyplinar-

Czytelnia w Oddziale IPN w Poznaniu podczas uroczystości otwarcia wystawy poświęconej adwokatowi St. Hejmwskiemu (od lewej: Andrzej Heymowski – wnuk, Teresa Heymowska-Amberg – córka, Ingeborg Heymowska – synowa, Barbara Miczko – Radio „Merkury”

nego Naczelnej Rady Adwokackiej, pisząc, że „moja praktyka w niczym nie odbiegała od przepisów”. Podkreślał przy tym, że prokuratura umorzyła prowadzone w tej sprawie dochodzenie.

W pierwszej połowie lat 60. SB zanotowała, że doktor Hejmowski nie podejmował żadnych działań o charakterze politycznym. Mimo to stosowano wobec niego inwigilację prewencyjną. Zauważono m.in., że utrzymywał bliskie kontakty z Zakonem Ojców Dominikanów oraz udzielał pomocy prawnej poznańskiemu duchowieństwu katolickiemu. Na początku 1967 r. SB z satysfakcją odnotowała, że z uwagi na zły stan zdrowia Hejmowski ograniczył swoją działalność adwokacką. Dlatego też jesienią 1968 r. postanowiono zakończyć inwigilację z uwagi na ciężką chorobę i co za tym idzie wycofanie się go z aktywnego życia społecznego.

W aktach innej sprawy o kryptonimie „Palestra” prowadzonej wobec środowiska prawników poznańskich znalazł się taki oto zapis z lutego 1969 r.: „*poznańska adwokatura nie ma aktualnie «ideologicznych przywódców»*», które to role spełniali dotychczas Hejmowski i Kujanek” [Gerard Kujanek – jeden z obrońców robotników podczas Powstania Poznańskiego w 1956 r. w tym czasie już nie żył, a S. Hejmowski był sparaliżowany – przyp. autora].

Cena, jaką doktor Stanisław Hejmowski zapłacił za swą niezłomną postawę podczas długoletniej kariery zawodowej, zwłaszcza podczas procesów poznańskich, była ogromna. Szykany, pomówienia i odwrócenie się od niego części środowiska poznańskiej palestry spowodowały, że podupadł na zdrowiu.

Stanisław Hejmowski zmarł 31 maja 1969 r. Jest pochowany w Poznaniu, na cmentarzu w Junikowie.

Rafał Leśkiewicz

Treść tablicy odsłoniętej w 50. rocznicę Poznańskiego Czerwca 1956 r. w dniu 27 czerwca 2006 r. na słupie z nazwą ulicy adw. Stanisława Hejmowskiego

STANISŁAW HEJMOWSKI URODZIŁ SIĘ DNIA 22 CZERWCA 1900 ROKU W LIBAWIE, NA ŁÓTWIE. W LATACH 1917 – 1918, JAKO UCZEŃ GIMNAZJUM W PETERSBURGU, DOŚWIADCZYŁ ZŁĄ BOLSZEWICKIEJ REWOLUCJI. W 1920 ROKU UCZESTNICZYŁ W OBRONIE WARSZAWY PRZED ARMIĄ CZERWONĄ. BYŁ ABSOLWENTEM WYDZIAŁU PRAWA UNIwersYTETU WARSZAWSKIEGO, ADWOKATEM, DR. PRAW UNIwersYTETU POZNAŃSKIEGO. DR STANISŁAW HEJMOWSKI, NAJWYBITNIEJSZY ADWOKAT SWEGO POKOLENIA W POLSCE, BRONIŁ CZĘSTO TYCH, KTÓRYCH UWAŻAŁ ZA DYSKRYMINOWANYCH W II RP. PO 1945 ROKU BRONIŁ PRZEŚLADOWANYCH W PRL. M.IN. DZIAŁACZY I ŻOŁNIERZY NIEPODLEGŁOŚCIOWEGO PODZIEMIA. BRONIŁ OSKARŻONYCH W PROCESACH UCZESTNIKÓW STRAJKÓW, DEMONSTRACJI I KRWAWYCH WALK ULICZNYCH Z UB, MO I WOJSKIEM W DNIACH 28, 29 i 30 CZERWCA 1956 ROKU W POZNANIU. JEGO DEMASKATORSKIE WYSTĄPIENIA, WSPARTE GŁĘBOKĄ PRAWNĄ ANALIZĄ, SPRAWIŁY, ŻE PROCESY CZERWCA '56 STAŁY SIĘ, Wbrew INTENCJOM ICH ORGANIZATORÓW, OSKARŻENIEM NIELUDZKIEGO, KOMUNISTYCZNEGO SYSTEMU WŁADZY I OSTATECZNIE OCALIŁY ARESZTOWANYCH. ADW. S. HEJMOWSKI POWIEDZIAŁ PRZED SĄDEM:

JESTEM WINIEN TĘ OBRONĘ ROBOTNIKOM POZNANIA I NARODOWI POLSKIEMU.

STANISŁAW HEJMOWSKI PRZEWODZIŁ ŁAWIE OBROŃCZEJ WRAZ Z ADW. MICHAŁEM GRZEGORZEWICZEM I ADW. GERARDEM KUJANKIEM. OBOK NICH W ŁAWACH OBROŃCZYCH WYSTĄPILI: WŁADYSŁAW BANACZYK, ADAM BARSZCZEWSKI, LUDWIK BLEIDORN, STEFAN JAUKSZ, LEON KACZYŃSKI, MIECZYSLAW KLAUZIŃSKI, STANISŁAW KONIECZNY, TADEUSZ LUBOŃSKI, PIOTR MOŚ, TADEUSZ NAPIERAŁA, KAZIMIERZ NOWAK, WŁADYSŁAW RUST, BRONISŁAW RZEMEK, JÓZEF SOPA, STANISŁAW SZCZĘSNY, SEWERYN SZELEJAK, JULIAN SZNAPIK, KAZIMIERZ TASIEMSKI, WITOLD TROJANOWSKI, JÓZEF UMBREIT, JANUSZ WALISZEWSKI, JULIAN WÓJCIAK. OBROŃCY OSKARŻONYCH UMIEJĘTNIE WYKAZALI PRZED SĄDEM TO WSZYSTKO, CO DEMONSTRANCI CHcieli POWIEDZIEĆ ŚWIATU. A MIANOWICIE, ŻE WALCZYLI ONI O BOGA, WOLNOŚĆ, PRAWO I CHLEB, CZEGO BYLI PRZEZ RZĄDZĄCYCH POZBAWIANI. ŚWIADECTWO POZNAŃSKIEGO CZERWCA '56 I PROCESÓW JEGO UCZESTNIKÓW SKOMPROMITOWAŁO WŁADZE PRL I WYMUSIŁO POLITYCZNE USTĘPSTWA KOMUNISTYCZNEGO REŻIMU WOBEC POLSKIEGO NARODU. ŻYWA PAMIĘĆ HISTORII POZNAŃSKIEGO CZERWCA '56 INSPIROWAŁA POLAKÓW DO WALKI O WOLNOŚĆ I NIEPODLEGŁOŚĆ, SZCZEGÓLNICIE W LATACH: 1968, 1970, 1976, 1980/81, 13.12.1981–04.06.1989.

ADWOKAT STANISŁAW HEJMOWSKI, NIEZŁOMNY PATRIOTA, ZA NIEUGIĘTĄ WOBEC PRL-OWSKIEGO REŻIMU POSTAWĘ BYŁ DO KRESU SWEGO ŻYCIA SZYKANOWANY PRZEZ KOMUNISTYCZNĄ SŁUŻBĘ BEZPIECZEŃSTWA. PRZEŚLADOWANY, OPUSZCZONY I OSAMOTNIONY, DOKTOR STANISŁAW HEJMOWSKI ZMARŁ PRZEDWCZEŚNIE DNIA 31 MAJA 1969 ROKU W POZNANIU.

*KRWI PRZELANEJ NIE ZMARNIĘ.
KRWIĄ POLA A ROLĘ UŻYŹNIĘ
I SYNÓW Z KRWI TEJ DAM – KIEDYŚ – OJCZYŹNIE**

* Cytat z *Nocy listopadowej* Stanisława Wyspiańskiego kończący mowę obrończą adwokata Stanisława Hejmowskiego w procesach czerwcowych.